

JÄRFÄLLA

Program för demokratiutveckling i Järfälla kommun

DNR: KDN 2023/111

Dokumentet gäller för Samtliga nämnder och bolag i Järfälla kommun	Fastställd av Kommunfullmäktige
Dokumentgrupp Aktiverande styrdokument	Dokumenttyp Program
Fastställd 2024-05-13	Giltig till och med 2027-12-31
Dokumentansvarig Avdelningen för demokratiutveckling	Tid för nästa översyn 2027

Innehåll

1. INLEDNING	4
2. SYFTE.....	4
3. PROGRAMMETS UTGÅNGSPUNKTER	5
4. NULÄGESBILD	5
5. BEGREPP	6
6. FOKUSOMRÅDEN.....	7
7. METODER.....	8
8. ETT SYSTEMATISKT ARBETSSÄTT	9
9. ORGANISATION FÖR ARBETE OCH IMPLEMENTERING	10
10. UPPFÖLJNING.....	11

1. INLEDNING

Övergripande målsättning: en stark lokal demokrati

Järfälla eftersträvar en stark lokal demokrati, där alla ges förutsättningar att delta. Det innebär ett lokalsamhälle där valdeltagandet är högt, och det finns olika möjligheter till delaktighet mellan valen.

En stark lokal demokrati betyder att alla invånare har förutsättningar och möjlighet till delaktighet. Det innebär att det sker ett kontinuerligt och aktivt utbyte och dialog mellan invånarna, och mellan invånare och kommun. De möjligheter till delaktighet som finns är långsiktiga och finns kvar över tid. Det bygger tillit och förtroende.

För att uppnå den övergripande målsättningen ska kommunen säkerställa att det finns möjligheter för invånare att påverka beslut som rör dem. Dessa möjligheter ska systematiseras, vilket gör dem hållbara över tid. Kommunen ska arbeta proaktivt för att tillgängliggöra möjligheterna, så att alla invånare har förutsättningar att nyttja dem. På så vis ska kommunen främja möjligheter till demokratisk delaktighet mellan valen, som i förlängningen också kan gynna valdeltagandet.

2. SYFTE

Järfälla kommuns demokratiprogram syftar till att stärka den lokala demokratin i kommunen. Fokus är att säkerställa möjligheter för invånare att påverka beslut som rör dem. Det är också att se till att sådana möjligheter finns mellan valen, och att de är tillgängliga för alla invånare. Detta säkerställs genom att lyfta två tematiska områden;

- Delaktiga invånare
- Jämlik och jämställd delaktighet

Hädanefter beskrivs de som fokusområden.

För att främja fokusområdena ska kommunen systematisera arbetet med demokratiutveckling. Det innebär att särskild vikt ska läggas vid att stärka implementeringen av programmet. För detta syfte avser kommunen skapa rutiner för genomförande, utvärdering och uppföljning. Sammantaget väntas detta leda till mer långsiktiga effekter, som håller över tid.

Järfälla Kommun antog sin första demokratiplan 2016, och aktualiserade den 2019. 2022 genomfördes en extern utvärdering, som visade på ett antal utvecklingsområden. Dessa ligger till grund för nuvarande demokratiprogram. Demokratiprogrammet ska utvärderas och uppdateras kontinuerligt. Det möjliggör ett omvärldsanpassat och strategiskt demokratiarbete, som bygger på aktuella behov och utmaningar.

3. PROGRAMMETS UTGÅNGSPUNKTER

Programmet för demokratiutveckling i Järfälla kommun utgår ifrån Sveriges grundlagar, särskilt Regeringsformens första paragraf; 1§ ”All offentlig makt utgår från folket”.¹ Centralt är också FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter samt Agenda 2030. Programmet ska stärka Järfälla kommuns övergripande perspektiv Hållbar utveckling med särskild fokus på inriktningen ”Järfälla ska vara jämlikt och inkluderande samt fritt från diskriminering. Alla medborgare ska ges möjlighet till demokratisk delaktighet.”

I FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, finns förhållningssättet att demokrati är en mänsklig rättighet.² Alla människor är lika värda, och har rätt till demokratisk delaktighet.

För Järfälla kommun innebär detta att alla kommuninvånare, oavsett kön, könsuttryck, religiös tillhörighet, sexuell läggning, funktionsvariation, ursprung och ekonomiska förutsättningar ska ha möjlighet att delta i den lokala demokratin. Demokratin i Järfälla ska därför vara utformad för att främja delaktighet för alla boende i kommunen. Demokrati och mänskliga rättigheter går hand i hand, och är ömsesidigt beroende av varandra. Synen på alla människors lika värde är grunden för alla människors rätt att nyttja sina demokratiska rättigheter. Mänskliga rättigheter i sin tur, behöver demokratin för att förverkliga ett samhälle där alla människor är lika värda.

Agenda 2030 har mål som särskilt kan lyftas i demokratiarbetet; mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen, mål 10 om minskad ojämlikhet samt mål 5 om jämställdhet. Ytterligare en utgångspunkt för demokratiprogrammet är de nationella folkhälsomålen som i det sjunde målområdet lyfter kopplingen mellan demokrati och folkhälsa.³

Demokratiprogrammet har också en koppling till nationella lagar och riktlinjer med tydligt demokratifokus, som till exempel skollagen och socialtjänstlagen. Demokratiprogrammet kan i dessa fall ses som kompletterande, stödjande och förstärkande. Att arbeta i linje med demokratiprogrammet innebär att också arbeta för att uppfylla de nationella målen och riktlinjerna om demokrati.

Demokratiprogrammet kompletterar också Järfälla kommuns övriga styrdokument.

4. NULÄGESBILD

I Järfälla nyttjas de demokratiska rättigheterna i dagsläget inte i lika hög grad av alla invånare. I valet 2022 tappade Järfälla markant vad gäller valdeltagande, vilket såg olika ut inom kommunen.⁴ De socioekonomiska förutsättningarna i valdistrikten tycktes ha en särskild koppling till valdeltagandet, som sjönk mest i områden med socioekonomiska utmaningar. Flera av dessa områden hade redan sen tidigare ett lågt valdeltagande.

¹ SFS 2018: 1903

² FN:s Generalförsamling, *FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter*, 1948: [Universal Declaration of Human Rights | United Nations. Artikel 21.](#)

³ [Nationella folkhälsomål och målområden — Folkhälsomyndigheten \(folkhälsomyndigheten.se\)](#)

⁴ Järfälla Kommun, *Slutrapport – val till riksdag, region och kommun 2022, 2022.*

I de plattformar som ska främja invånares delaktighet i kommunen återfinns ett liknande mönster. Det är en utmaning för kommunen att nå ut till alla grupper i Järfälla, i till exempel dialoger och workshops. Liksom valdeltagandet rör detta särskilt områden med socioekonomiska utmaningar. Det finns skillnader vad gäller delaktighet och inflytande i kommunen som blir märkbart i både valdeltagande och plattformar för delaktighet mellan valen.

Detta är en central utgångspunkt för vidareutvecklingen av Järfällas demokratiarbete; det vill säga kännedom om att delaktighet, och förutsättningar till delaktighet, ser olika ut inom kommunen. Detta konstaterande behöver stå i fokus för det fortsatta demokratiarbetet för att det ska gå att åtgärda. Att möjliggöra delaktighet för alla grupper och invånare, skulle innebära en stärkt lokal demokrati.

5. BEGREPP

Inflytande

Inflytande innebär möjlighet att påverka utfallet av en fråga eller process. I SKR:s delaktighetstrappa är inflytande det näst högsta trappsteget, innan medbeslutande. Enligt SKR:s delaktighetstrappa innebär inflytande att deltagare i en process har möjlighet att medverka under en längre tid. I Järfällas riktlinjer för dialog tolkas detta som medverkan från det att en fråga initieras till att ett färdigt förslag utarbetas.

Delaktighet

Delaktighet innebär möjlighet att påverka. Det kan ske på olika sätt och i olika grad. SKR:s delaktighetstrappa åskådliggör de olika graderna av delaktighet, där information symboliserar det lägsta trappsteget, och medbeslutande det högsta trappsteget. Det innebär att delaktighet, enligt SKR, kan innebära allt från att informeras till att vara med och bestämma.⁵

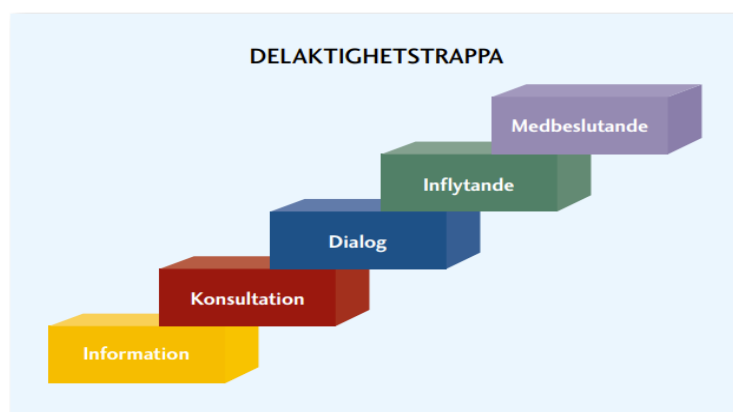

Bild 1: SKR:s Delaktighetstrappa. Skapad av: Sveriges Kommuner och Landsting. Skapad år: 2006.

⁵ SKR:s delaktighetstrappa är en modell där olika trappsteg symboliserar olika grad av delaktighet. Sveriges kommuner och regioner, *Delaktighetstrappan – och liknande modeller*, Avant förlag, 2023, s 5.

Delaktighetsprocesser

Delaktighetsprocess är en metod, som kan leda till delaktighet och/eller inflytande. Skillnaden mellan dialog och delaktighetsprocess är att delaktighetsprocesser inkluderar flera olika metoder. Dialog är en av dessa. Ett annat exempel på metoder är system för e-petitioner, såsom Järfällaförslaget.

Delaktighetsprocess är den term som Järfälla kommun använder för att beskriva de olika sätt som kommunen använder för att ta in invånares åsikter på. Det kan innebära verktyg, metoder eller plattformar för att på olika sätt fånga upp invånares perspektiv på frågor.

Dialog

Dialog är en form av delaktighetsprocess. Dialog kan leda till delaktighet och/eller inflytande. Järfälla kommun definierar dialog som ”ett ömsesidigt utbyte av tankar, åsikter och idéer. Dialogen syftar till gemensamt lärande, och att olika grupper kan få sina röster hörda i relation till det ämne som behandlas”.⁶

6. FOKUSOMRÅDEN

För att åstadkomma en stark lokal demokrati som alla har förutsättningar att delta i lägger Järfälla kommun särskild vikt vid två fokusområden; delaktiga invånare och jämlik och jämställd delaktighet. De två fokusområdena ska ses som ömsesidigt förstärkande, då delaktighet som är tillgängligt för alla kan leda till att fler är delaktiga.

Fokusområde ett: Delaktiga invånare

En stark lokal demokrati kännetecknas av delaktighet, både i val och mellan valen. Om möjligheter till delaktighet mellan valen stärker förtroende och tillit skulle det kunna främja ett högre valdeltagande.

Järfälla eftersträvar att öka deltagandet i allmänna val. Kommunen ska också stärka möjligheter till delaktighet mellan valen. Detta görs genom att skapa olika former av delaktighetsprocesser. Exempel på sådana som finns idag är Järfällaförslaget, invånardialoger och 250k - Ung demokrati, en medborgarbudget för ungdomar samt barn- och ungdomsdialoger, såsom barnhearings och inflytande-forum. Järfällahus mötesplatser, som till exempel T8:an, är också exempel på detta. Gemensamt för dessa initiativ är att de skapar möjligheter för invånares delaktighet.

Strategier för att nå fokusområdet:

- 1.1** Järfälla kommun ska eftersträva att det finns flera olika delaktighetsprocesser för Järfällas invånare och att metoder för invånardialog vidareutvecklas.
- 1.2** Järfälla kommun ska säkerställa att delaktighetsprocesser är hållbara över tid, och att kommunen genomför dem på rutin.
- 1.3** Järfälla kommun ska säkerställa att resultatet av de olika delaktighetsprocesserna sammanställs, utvärderas och används som bas för erfarenhetsutbyte och vidareutveckling.

⁶ Järfälla kommuns riktlinje för dialog.

- 1.4 Järfälla kommun ska eftersträva att fler invånare i Järfälla använder de olika delaktighetsprocesserna som finns.
- 1.5 Järfälla kommun ska eftersträva att fler invånare i Järfälla deltar i högre utsträckning i system för e-petitioner.
- 1.6 Järfälla kommun ska säkerställa att invånare som är delaktiga får återkoppling av kommunen gällande hur deras synpunkter tas vidare.
- 1.7 Järfälla kommun ska eftersträva att invånare i Järfälla röstar i högre grad i allmänna val.

Fokusområde två: jämlik och jämställd delaktighet

Alla som bor i Järfälla ska ha möjligheter till delaktighet. De delaktighetsprocesser som finns ska vara tillgängliga för alla.

Strategier för att nå fokusområdet:

- 2.1 Järfälla kommun ska använda rutiner som främjar jämlik och jämställd delaktighet.
- 2.2 Järfälla kommun ska säkerställa att delaktighetsprocesser som genomförs är baserade på behovsanalys.
- 2.3 Järfälla kommun ska eftersträva att invånare i alla delar av kommunen har kännedom om de delaktighetsprocesser som finns.
- 2.4 Järfälla kommun ska eftersträva att invånare i alla delar av kommunen har förutsättningar att delta i delaktighetsprocesser som genomförs.
- 2.5 Järfälla kommun ska eftersträva att invånare i alla delar av kommunen deltar i högre grad i de delaktighetsprocesser som finns.
- 2.6 Järfälla kommun ska säkerställa att delaktighetsprocesser tillvaratar åsikter från invånare i alla delar av kommunen.
- 2.7 Järfälla kommun ska eftersträva att invånare i alla delar av kommunen deltar i högre grad i allmänna val.

7. METODER

För att främja de fokusområden som beskrivits används följande arbetsmetoder.

Dialog som metod

En viktig del av den lokala demokratin är att skapa möjligheter för kommunikation och dialog, både mellan invånarna och kommun såväl som mellan invånare. Dialog bidrar till förtroende och relationsbyggnad som grundar sig på ett ömsesidigt utbyte. Det kan också främja tillit, vilket i sig är demokratidrivande.⁷ Dialog främjar på så vis en stark och motståndskraftig demokrati. Järfälla kommun har ett väl utarbetat arbetssätt för dialog.

Det finns olika former av dialog, och olika former lämpar sig vid olika tillfällen.

⁷ Till exempel lyfter Katarina Barrling & Sören Holmberg et. al. i *Demokratins framtid*, andra upplagan, tillit som centralt i en demokrati, Sveriges Riksdag 2019, s 204.

Formaliserad dialog hänvisar till processer som har en färdig design. Vid en formaliserad dialog vet arrangören på förhand vilka ämnen som ska lyftas och vad man efterfrågar invånarnas åsikter om. Informell dialog bygger på ett öppet angreppssätt där man inte har planerat vilka ämnen som ska lyftas i samtalet. Ett exempel på sådan dialog är områdesträffar eller annan form av kommun-närvaro där man bjuder in invånare, men utan att lyfta en särskild tematik. Det är då upp till invånarna vad de lyfter, om de väljer att ta upp specifika ämnen.

Både informell och formaliserad dialog har för- och nackdelar, och lämpar sig vid olika tillfällen. Det är viktigt att ge möjlighet till båda dialogformerna, då det ger möjlighet att anpassa verksamhet efter behov. Fokus ska vara att systematisera arbetet och sprida kunskapen inom organisationen, för att stärka dialogarbetet. Om kommunen använder metodstöd och riktlinjer för dialog rutinmässigt kan det få mer effekt.

Proaktivitet

Kommunen ska ha ett proaktivt förhållningsätt vid planering av dialoger och delaktighetsprocesser. Att planera in hur man ska fånga upp invånarens åsikter behöver göras i ett tidigt skede om de ska tas med i utformningen av nya beslut, processer, planer eller liknande. Ett proaktivt arbetssätt möjliggör även lika förutsättningar för invånare att delta.

Behovsanalys

Ett exempel på en standardiserad arbetsmetod är behovsanalys. Dialoger och delaktighetsprocesser ska inledas med en behovsanalys och detta ska vara rutin. Behovsanalys innebär att ställa ett antal frågor om vilka som har förutsättningar att delta inför en aktivitet. Det kan handla om vilka som får information, om var kommunen genomför aktiviteter samt när och hur. Hur behovsanalys genomförs beskrivs närmare i separat metodmaterial.

Information och kommunikation

För att kunna vidareutveckla arbetet med att säkerställa att de demokratiska rättigheterna nyttjas av alla invånare ska kommunen aktivt säkerställa att resurser inom demokrati och dialog fördelas på ett jämlikt, och jämställt, sätt i kommunen. Kommunen behöver också arbeta aktivt med att se till att kommunikation och information utgår efter aktuella behov och anpassas därefter. Detta är en central del i att främja fokusområde två; jämlik och jämställd delaktighet.

8. ETT SYSTEMATISKT ARBETSSÄTT

Det demokratifrämjande arbetet ska systematiseras för att få effekt. Det innebär att de ovan nämnda metoderna; dialog, behovsanalys, ett proaktivt arbetssätt samt tillgänglig information och kommunikation behöver bli rutin. Det innebär också att de mallar och det metodstöd som tas fram används rutinmässigt i det demokratifrämjande arbetet och i delaktighetsprocesser. På så vis stärker kommunen implementeringen, och i förlängningen resultaten. Ett systematiserat arbetssätt leder till den tidsmässiga hållbarhet som demokratiprogrammet eftersträvar.

Särskild vikt ska läggas vid informationsdelning, utvärdering och erfarenhetshantering. Det innebär att det demokratifrämjande arbetet ska ha rutiner för utvärdering. Kommunen ska också följa upp på dessa rutiner. Syftet är att mäta effekterna av arbetet, och att få kunskap om hur invånarna upplever det. Detta hjälper kommunen att utveckla verksamheten. På samma sätt ska erfarenheter samlas internt vilket hjälper kommunen att prioritera och planera resursfördelning.

Ett systematiskt arbetssätt innebär att kommunen:

- Delar information och erfarenheter internt.
- Har väl förankrade styrdokument som guidar verksamheten.
- Arbetar efter mål och regelbundet mäter verksamhetens effekter i relation till målen.
- Har utarbetade rutiner som hjälper verksamheten att nå de fastslagna målen.
- Har metodmaterial som hjälper organisationen att arbeta för att nå målen.
- Använder sig av utvärdering och erfarenhetshantering för att kvalitetssäkra arbetet.
- Har intern kunskap om metoder för demokratifrämjande verksamhet och delaktighetsprocesser.
- Utvärderar och följer upp verksamhet.
- Har en tydlig ansvarsfördelning.

9. ORGANISATION FÖR ARBETE OCH IMPLEMENTERING

Kultur-, demokrati, och fritidsnämnden har en aktiv roll och det kommunövergripande ansvaret för att driva, samordna och vidareutveckla arbetet kopplat till demokrati och dialog. Inom ramen för detta ger de stöd till andra nämnder och bolag. Stödet kan vara löpande, eller fokuserat på en specifik insats, beroende på behov. Kultur-, demokrati och fritidsnämnden planerar och driver arbetet med demokratiutveckling, strategiskt men till viss del också operativt. Nämnden tar också löpande in perspektiv från olika delar av kommunen i det arbetet och använder det i strategier för vidareutveckling.

Till stöd för kommunens demokratiarbete finns också den strategiska demokratigruppen, som är ett verktyg för att vidareutveckla arbetet. Gruppen har representation från samtliga förvaltningar vilket ger möjlighet att säkerställa hela kommunens delaktighet i demokratiutvecklingen.

Alla nämnder och bolag

Har ansvar att arbeta aktivt för att främja delaktiga invånare och jämlik och jämställd delaktighet i Järfälla kommun.

Det gör nämnder och bolag genom att:

- Utse en representant till den strategiska demokratigruppen.
- Tydliggöra hur förvaltningar arbetar med delaktighet och demokrati i sin planering.
- Ansvara för att analysera utvecklingsområden inom delaktighet och inflytande, och aktivt säkerställa att ojämlikhet och ojämställdhet motverkas.
- Ansvara för att använda kommunens framtagna metoder och arbetssätt kopplat till delaktighet och inflytande.

- Dela information löpande om demokratirelaterad verksamhet på en intern yta avsedd för detta. Detta innefattar också information om resultat av delaktighetsprocesser.

Kultur, demokrati- och fritidsnämnden:

- Har uppdraget att ta fram kriterier, nyckeltal och verktyg för uppföljning och utvärdering.
- Ger stöd till övriga nämnder och bolag i planering och genomförande av demokratifrämjande arbete.
- Utvecklar och delar metodstöd och material som övriga nämnder och bolag kan använda.
- Tar in synpunkter på metodstöd och material för att kunna vidareutveckla, förbättra och skraddarsy det.
- Genomför kompetenshöjande aktiviteter i demokratifrämjande verksamhet för övriga nämnder.
- Sammanhåller den strategiska demokratigruppen och säkerställer att dess expertis tillvaratas i demokratiutvecklingen.
- Sammanställer det övergripande arbetet utifrån programmet i kultur-, demokrati, och fritidsnämndens verksamhetsberättelse.

10. UPPFÖLJNING

Återrapporteringen sker i det ordinarie uppföljningssystemet. Demokratiprogrammet revideras vid ny mandatperiod. Inför revideringen av programmet sammanställer Kultur-, demokrati, och fritidsnämnden en uppföljningsrapport som sammanfattar och analyserar demokratiutvecklingsarbetet i kommunen. Den sammanställda rapporten används till utvärdering och vidareutveckling av demokratiarbetet.